

Bilgi ve fikir

HASAN BÜLENT
KAHRAMAN

Aslında Uğur Mumcu'nun ettiği lafın tersi doğrudur. Fakat çok spekülative olduğu için

topluma mal oldu. Mumcu, Türkiye'de insanların 'bilgi sahibi olmadan fikir sahibi olduğunu' söylüyordu. Rasyonaliteyi yeterince temellendirmemiş, bilginin özgürleştirici yanını hiç tanımamış bir toplumda böyle şeyler yaşanabiliyor. O anlamda doğru Mumcu'nun söyledikleri. Ama ben bu yargının tersi de en az bu kadar geçerlidir diyorum. O da şu...

Türkiye'de insanların çoğu kez bilgileri var ama fikirleri yok. Bu, çarpıcı bir şey. Çünkü, böylece, bilgi, kullanılmayan, sadece kalıp halinde öğrenilmiş daha doğrusu ezberlenmiş bir nesneye dönüşüyor. Bilgi, özgürleşmenin, yeni bir ufuk keşfetmenin değil, içe kapanmanın, tutsak olmanın kurucu gücü haline geliyor. Bilgiyle akıl arasındaki ilişki kopuyor. Türkiye'de bilgiyi bu konuma iten şey, bilgi üretme süreciyle ilgili. Bunu da Batı'yla karşılaştırarak açıklamaya çalışayım.

Batı'da, 16. yüzyılda burjuvazinin gelişmesi ve modernleşmenin başlamasıyla birlikte ortaya çıkan yeni dönem gücünü bilgiden alıyordu. Tersinden söyleyeyim. Elbette tarihsel, sınıfsal, toplumsal koşullar vardı. Fakat burjuvazi bilgiyi üretmedi. Bilgi burjuvaziye üretti. Yani, belli bir kesim, elde ettiği bilginin kendilerini özgürleştireceğini, kendilerine yeni olanaklar kazandıracağını gördü. O sürecin sonunda siyasal erki ele geçireceğini sezdi. O nedenle burjuvaziyle öteki sınıflar, en çok da kilise arasında devam eden savaş bir bilgi savaşıydı. Giderek bilginin özgürlüğün bir parçası olduğu inancı yaygınlaştı. Sonradan kısıtlamalar olduysa bile bu süreç Batı'da bugün de devam eden egemenliğini kurdu.

Türkiye ise bu gelişmeyi yaşamadı. Çünkü, Osmanlı toplumunun dayandığı felsefe sistemi bilginin bir kopma değil, bir bağlanma aracı olduğuna inanıyordu. Batı skolastiğinde de aynen mevcut olan bu durum daha sonra modern bilginin gelişmesiyle de çözülmeyi. Çünkü, Osmanlılar, pozitivist bilginin özgürleştirici yönünü değil, pozitivist ideolojiyi benimsemişlerdi. Onu kendilerine uygun görüyorlardı. Çünkü, pozitivist ideoloji, bilimsel, nesnel bilgiye inanmakla birlikte onun merkezileştirilmesini, siyasal erk aracılığıyla yukarıdan aşağıya indirilmesini öngörüyordu. Batı'da pozitivism bilimsel bilginin gücüne inanmanın son aşaması olurken, Türkiye'de benimsenen pozitivist ideoloji bilginin siyasal erkin aracı oluşunun son evresiydi. (Tabii, bunları söylerken, Foucault'nun Batı'daki pozitivist-modern bilgi rejiminin ne kadar 'kapatacıcı' bir sistem olduğuna dönük eleştirilerini asla unutmuyorum.)

Bunun sonucunda da işte, insanlar bilgi sahibi olsalar da fikir sahibi olamadılar. Çünkü, fikir analitik düşünmenin aracıdır. Fikir, insanın öznelliğini ve 'inanmama', dolayısıyla da sorgulama etkinliğini kabul eder. Oysa bilgi, eğer ideolojik bir bağlama oturmuşsa bunu dışlar. İnsanların sentez yapmasına olanak vermez. Bilimsel bilgiyi işlevsizleştirir, anlamsızlaştırır. Gariptir, ama bunu da Türkiye'de milli eğitim süreci gerçekleştirir.

O nedenle, insanların bilgi sahibi olmadan fikir sahibi olmaları en fazlasından komiktir. Ama bilgi sahibi olanların fikrinin olmaması ürperticidir